

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskej centrálnej banke, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru, Výboru regiónov a Európskej investičnej banke – Ročná stratégia udržateľného rastu na rok 2020

(doplňujúce stanovisko)

[COM(2019) 650 final]

(2021/C 10/16)

Spravodajca: **Philip Von BROCKDORFF**

Rozhodnutie predsedníctva	28.5.2020
Právny základ	článok 32 ods. 1 rokovacieho poriadku a článok 29 ods. A vykonávacích predpisov k rokovaciemu poriadku
Príslušná sekcia	sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť
Prijaté v sekcii	8.9.2020
Prijaté v pléne	29.10.2020
Plenárne zasadnutie č.	555
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	250/0/6

Preambula

Toto stanovisko je súčasťou balíka dvoch doplňujúcich stanovísk, z ktorých jedno sa týka ročnej stratégie udržateľného rastu [COM(2019) 650 final] a druhé odporúčania Rady o hospodárskej politike eurozóny [COM(2019) 652 final]. Zámerom je aktualizovať a rozpracovať predchádzajúce návrhy EHSV⁽¹⁾ s prihliadnutím na nedávny vývoj, vplyv pandémie COVID-19 a obnovu, ako aj na rôzne správy a odporúčania uverejnené v rámci prebiehajúceho európskeho semestra. Tento súbor stanovísk predstavuje celkový príspevok občianskej spoločnosti EÚ k hospodárskej, sociálnej a environmentálnej politike v ďalšom cykle európskeho semestra, ktorý sa má začať v novembri 2020. EHSV vyzýva Európsku komisiu a Radu, aby tento príspevok zohľadnili v rámci nadchádzajúceho jesenného balíka opatrení týkajúceho sa európskeho semestra a následného medziinštitucionálneho rozhodovacieho procesu.

1. Závěry a odporúčania

1.1. EHSV považuje za pozitívne, že v ročnej stratégii udržateľného rastu sa dosiahol veľký pokrok smerom k prijatiu sociálnejšieho, inkluzívnejšieho a udržateľnejšieho hospodárskeho modelu, zohľadneniu cieľov udržateľného rozvoja a najmä k prijatiu záväzku transformovať súčasný model rastu na zelený rast. Tento záväzok je naďalej mimoriadne dôležitý vzhľadom na hospodárske a sociálne dôsledky pandémie COVID-19 a musí sa prejavovať v balíku opatrení nadchádzajúceho jesenného semestra, v ktorom Európska komisia stanoví pre EÚ hospodárske a sociálne priority.

1.2. EHSV sa domnieva, že na to, aby sa mohlo účinne reagovať na dôsledky tejto pandémie, sú potrebné posúdenia tak hospodárskeho, ako aj sociálneho vplyvu. Takéto posúdenia umožnia členským štátom v plnej miere pochopiť, ako dôsledky pandémie zasiahli hospodárstvo a pohyb osôb, tovaru a služieb v celej EÚ. Okrem toho musia vlády rýchlo a rozhodne konať, aby sme pandémiu a jej následky prekonali, čo bude možné, len ak dobre pochopia jej dosah.

1.3. Vlády musia reagovať prijatím podporných makroekonomických politík, ktoré pomôžu obnoviť dôveru a podporiť oživenie dopytu. Aby sa to podarilo, EHSV odporúča zrevidovať pravidlá Paktu stability a rastu s cieľom podporiť hospodárske oživenie a poskytnúť vládam dostatočný manévrovací priestor, ako aj možnosť uskutočniť veľmi potrebné investície do infraštruktúry, najmä so zreteľom na zmenu klímy. V úsilí pomôcť podnikom všetkých veľkostí pri

(1) Ú. v. EÚ C 120, 14.4.2020, s. 1 a Ú. v. EÚ C 120, 14.4.2020, s. 7.

transformácii na digitálne a ekologické hospodárstvo sa za potrebnú považuje aj flexibilita pravidiel štátnej pomoci. Prvoradý význam má aj prístup k financovaniu, najmä pre MSP, ako aj revízia stratégie pre MSP.

1.4. To isté platí aj v sociálnej sfére, kde vlády musia zaviesť účinné a primerane financované opatrenia na predchádzanie ďalšiemu šíreniu nákazy a, čo je rovnako dôležité, ciele politiky na podporu systémov sociálneho zabezpečenia a ochranu príjmov zraniteľných sociálnych skupín, ktoré najviac zasiahlo obmedzenie príjmov v dôsledku hospodárskeho poklesu. Podporovať by sa malo aj členstvo v odborových zväzoch v snahe pomôcť dosiahnuť ciele Európskeho piliera sociálnych práv, ktoré sú obzvlášť potrebné v týchto krízových časoch.

1.5. V dôsledku pandémie COVID-19 sa zvýšil význam spravodlivého zdaňovania, keďže vlády musia pri podpore núdzových opatrení čeliť veľkému finančnému tlaku. EHSV sa však takisto domnieva, že hospodársky pokles zapríčinený pandemiou COVID-19 poukázal na skryté slabiny a neúplnosť európskej menovej únie. EÚ už dlho diskutuje o fiškálnej únii a balík 750 miliárd EUR na podporu obnovy a odolnosti je i napriek svojim nedostatkom dôkazom toho, že EÚ vyvíja veľké úsilie v záujme integrácie. Zatiaľ nie je isté, či sa tým členské štáty priblížia k fiškálnej únii, niet však pochyb o tom, že daňovú politiku v EÚ treba prepracovať, v neposlednom rade s cieľom podporiť verejné investície do infraštruktúry, vzdelávania, zdravotnej starostlivosti a sociálnej ochrany.

1.6. EHSV vyzdvihuje význam úlohy politických lídrov v tomto krízovom období. Rokovania, ktoré viedli k vyčleneniu balíka na podporu obnovy a odolnosti, odhalili roztrieštenosť EÚ a takáto roztrieštenosť nie je dobrým znamením vzhľadom na inštitucionálnu a ústavnú reformu, ktorú EÚ potrebuje na upevnenie svojej pozície, ak chce zostať v Európe a na celom svete rovnako významná a súdržná ako doteraz.

1.7. EHSV považuje plán Next Generation EU za vhodne načasovaný. Tento plán si však bude vyžadovať obrovské úsilie zo strany členských štátov a Komisie, aby sa mohol uplatňovať súčasne s riadnym všeobecným rozpočtom EÚ na roky 2021 – 2027. Rozdielne kapacity v EÚ vyvolávajú stále veľa otázok, a preto môže byť potrebné, aby Komisia ďalej podporovala budovanie kapacít, ako aj úsilie na identifikáciu projektov. Pokiaľ ide o VFR na roky 2021 – 2027, výbor vyjadruje poľutovanie nad tým, že Rada znížila výšku pôvodného návrhu Komisie. Európsky parlament a EHSV – vo svojom stanovisku na tému *Viacročný finančný rámec na obdobie po roku 2020* ⁽²⁾ – už návrh Komisie označili za neuspokojivý.

1.8. Čas je tu takisto veľmi podstatný. Akékoľvek neprimerané oneskorenia pri schvaľovaní a vykonávaní dohodnutého plánu môžu vážne narušiť hospodársku obnovu EÚ a plnenie cieľov ročnej stratégie udržateľného rastu a zároveň ohroziť živobytie a prosperitu tisícov pracovníkov a vlastníkov malých podnikov v celej EÚ.

1.9. EHSV považuje ročnú stratégiu udržateľného rastu za príležitosť pre EÚ prejsť na hospodársky model, ktorý prikladá rovnakú váhu hospodárskym aj sociálnym/inkluzívnym cieľom. Hospodárske dôsledky pandémie COVID-19 by nemali brániť plneniu cieľov ročnej stratégie udržateľného rastu. Pandémia COVID-19 v každom prípade ukázala, že sociálny rozmer je v našom živote rovnako dôležitý ako hospodársky.

1.10. EHSV podporuje úsilie o zvýšenie produktivity v celej EÚ, nemalo by to však byť na úkor hospodárskej udržateľnosti alebo pracovných podmienok. Hospodárska prosperita je životne dôležitá a je možné ju dosiahnuť, ak rast prinesie hospodárstvu a spoločnosti pridanú hodnotu a skutočne zmení ľuďom život a zároveň posilní odolnosť voči budúcim vonkajším otrasom a prispeje ku konvergencii krajín a regiónov.

2. Ročná stratégia udržateľného rastu na rok 2020 a COVID-19

2.1. Európska komisia 17. decembra 2019 prijala jesenný balík vrátane ročnej stratégie udržateľného rastu na rok 2020 a spoločnej správy o zamestnanosti. Kľúčovým odkazom, ktorý vyplýva z ročnej stratégie udržateľného rastu je to, že hospodársky rast nie je cieľom sám osebe a hospodárstvo má slúžiť ľuďom a planéte. Posun k novému modelu rastu je v súlade s európskou zelenou dohodou, a teda s hospodárstvom, v ktorom sa rešpektujú obmedzenia našich prírodných zdrojov. Nový model hospodárskeho rastu je tiež v súlade s cieľmi v oblasti zamestnanosti stanovenými v spoločnej správe o zamestnanosti, kde vytváranie pracovných miest vedie predovšetkým k trvalej prosperite v EÚ.

(2) Ú. v. EÚ C 440, 6.12.2018, s. 106.

2.2. Európsku zelenú dohodu možno vymedziť ako „udržateľný nový model rastu“ EÚ, ktorý pomáha dosiahnuť ciele udržateľného rozvoja, o čom svedčí posun, ktorý sa čiastočne odráža v štyroch nových prioritách ročnej stratégie udržateľného rastu, ktorými sú: a) environmentálna udržateľnosť; b) rast produktivity; c) spravodlivosť a d) makroekonomická stabilita. Tieto priority nahradili predchádzajúci „účinný trojuholník“ ročného prieskumu rastu, a to investície, fiškálnu udržateľnosť a štrukturálne reformy.

2.3. Ročná stratégia udržateľného rastu vo všeobecnosti predstavuje dôležitý krok vpred smerom k prijatiu rétoriky sociálnejšieho, inkluzívnejšieho a udržateľnejšieho hospodárskeho modelu, k prijatiu cieľov udržateľného rozvoja a najmä k záväzku transformovať súčasný model rastu na zelený rast. EHSV to považuje za pozitívne. V ročnej stratégii udržateľného rastu sa tiež objasňuje, že sa v nej odkazuje na udržateľnosť vo všetkých oblastiach, nielen v oblasti životného prostredia. Životnému prostrediu, produktivite, spravodlivosti a stabilite pripisuje Európska komisia (EK) rovnakú váhu.

2.4. EK sa tiež domnieva, že nový hospodársky program si vyžiada transformáciu, ktorá musí byť „spravodlivá a inkluzívna“ a kľasť „ľudí na prvé miesto“ a že „náklady nesmú znášať najzraniteľnejšie osoby“ a uznáva, že zmena klímy a sprievodné politiky majú výrazne distribučné dôsledky. Táto transformácia nevyhnutne povedie ku kľúčovým kompromisom, ako sú rastúce náklady na dopravu a možné straty pracovných miest. EHSV zastáva názor, že takéto kompromisy si vyžadujú posúdenia sociálneho vplyvu a primerané reakcie v podobe sociálnych a fiškálnych politík v celej EÚ. Vzhľadom na hospodársky, sociálny a v menšej miere aj klimatický vplyv pandémie COVID-19 majú tieto posúdenia teraz nový rozmer.

2.5. Hospodársky dosah pandémie COVID-19 je v podstate trojaký: priamo zasiahla výrobu, spôsobila prerušenie dodávateľského reťazca a narušenie trhu a mala finančný dosah na podniky a finančné trhy. Všetky dôsledky pre európske hospodárstvo sa však v tomto štádiu nedajú odhadnúť a budú do veľkej miery závisieť od toho, či Európu zasiahne koncom roka druhá vlna pandémie. Už teraz je však zjavné, že pandémia COVID-19 hospodárstva tvrdo zasiahla. Načasovanie následnej obnovy zostáva neisté a nestabilné podmienky spolu s dôsledkami pandémie COVID-19 pre trhy viedli k hospodárskemu poklesu v celej EÚ. Hoci sa očakávalo, že spoločný HDP krajín EÚ27 vzrastie v roku 2020 o 1,2 %, v súčasnosti sa predpokladá, že v dôsledku pandémie COVID-19 klesne o 7,4 %. Oproti tomu pokles zaznamenaný počas finančnej krízy v roku 2009 spôsobil v krajinách EÚ28 pokles o 4,5 %. Súčasná kríza zatlačila EÚ do najhlbšej recesie v jej histórii, pričom sa očakáva, že miera nezamestnanosti vzrastie zo 6,7 % v roku 2019 na 9 %.

2.6. Pandémia COVID-19 zasiahla aj systémy sociálneho zabezpečenia, pričom sa pod tlakom dôsledkov pandémie a nedostatku finančných prostriedkov z dôvodu núdzového financovania a odloženia daňových platieb ocitli okrem iného zdravotná starostlivosť, poistenie v nezamestnanosti a dôchodky. Keďže jednotlivci a rodiny musia čeliť znižovaniu a strate príjmov, počet ľudí žijúcich v relatívnej chudobe sa v EÚ pravdepodobne zvýši. Posúdenie sociálneho vplyvu pandémie COVID-19 je preto rovnako dôležité, ako posúdenie jej vplyvu na hospodárstvo.

2.7. Sociálny vplyv, si vyžiada aj určité prehodnotenie dôrazu, ktorý sa v rámci ročnej stratégie udržateľného rastu kladie na sociálny rozmer EÚ. Sociálne práva sa osobitne uvádzajú v rámci cieľa spravodlivosti ročnej stratégie udržateľného rastu vrátane vyhlásenia, že „aby EÚ posilnila svoju hospodársku a sociálnu výkonnosť, musí v plnej miere dodržiavať zásady Európskeho piliera sociálnych práv“. Skúsenosti s pandemiou COVID-19 poskytli dôkaz o dôležitej úlohe, ktorú by mohol zohrávať európsky systém zaistenia v nezamestnanosti (SURE), ako je uvedené v ročnej stratégii udržateľného rastu, ako aj o podpore, ktorú by pracovníci mohli dostávať v čase vonkajších hospodárskych otrasov. Pandémia COVID-19 však pravdepodobne zvýši existujúce nerovnosti na trhu práce EÚ a negatívny vplyv sa javí ako výraznejší v prípade pracovníkov, ktorí sú menej vzdelaní a majú nízku mzdu, ako aj v prípade mladých pracovníkov a žien ⁽³⁾. Ročná stratégia udržateľného rastu v súčasnej podobe nedosahuje rovnováhu medzi sociálnym a hospodárskym rozmerom v rámci EÚ. Preto sa treba viac zamerať na dospelých s nízkou kvalifikáciou, nedostatok digitálnych zručností, zvyšovanie kvalifikácie a rekvalifikáciu.

2.8. EHSV je takisto presvedčený, že zelená dohoda musí byť v scenári obnovy aj hospodárskou a sociálnou dohodou a musí poskytnúť podnikom a spotrebiteľom stimuly, aby mohli prejsť na udržateľné produkty, a zlepšiť občanom EÚ kvalitu života tým, že zabráni „škodám“ v dôsledku zmeny klímy a transformácie, ako sa to navrhuje v Mechanizme spravodlivej transformácie v rámci Európskej zelenej dohody. V tejto súvislosti je potrebná čo najväčšia flexibilita pri

(3) Fana, M., Tolan, S., Torrejón, S., Urzi Brancati, C., & Fernández-Macías, E, *The COVID-19 confinement measures and EU labour markets* (Opatrenia na obmedzenie pohybu v čase pandémie COVID-19 a trh práce v EÚ), č. JRC120578, Spoločné výskumné centrum, 2020.

výklade pravidiel štátnej pomoci, aby sa mohli poskytovať stimuly na investície a priamu verejnú účasť v podnikoch v snahe oživiť hospodársku činnosť a optimalizovať vytváranie kvalitných pracovných miest v regiónoch, ktoré musia reagovať na požiadavku transformácie. Transformácia by sa zároveň mala aktívne usilovať znížiť nerovnosť a bojovať proti chudobe v súlade s integrovanou stratégiou sociálneho a udržateľného hospodárskeho rastu.

2.9. Udržateľná a sociálne prospešná produktivita a hospodársky rast sprevádzané zodpovedajúcimi štrukturálnymi zmenami sú potrebné aj na podporu primeranej sociálnej ochrany, a v neposlednom rade primeraných dôchodkov, dôstojných príjmov, kvalitných pracovných miest a verejných služieb, najmä pokiaľ ide o zdravotníctvo a bývanie.

2.10. V ročnej stratégii udržateľného rastu sa spomína „spravodlivé zdaňovanie“ a niet pochýb o tom, že daňové úniky, vyhýbanie sa daňovým povinnostiam, pranie špinavých peňazí a často neúprosne „preteky o dosiahnutie najnižšej úrovne“ oslabili schopnosť daňových orgánov vyberať dane potrebné na uspokojenie potrieb hospodárstva a ľudí. V stratégii sa takisto potvrdzuje úloha daní pri financovaní sociálnych štátov a uvádza sa v nej, že „vnútroštátne daňovo-dávkové systémy by sa mali optimalizovať tak, aby sa posilnili stimuly podporujúce účasť na trhu práce, aby sa zvýšila spravodlivosť a transparentnosť a aby sa zabezpečila finančná udržateľnosť a primeranosť systémov sociálneho zabezpečenia“. V súvislosti s pandémiou COVID-19 nadobudlo teda spravodlivé zdaňovanie väčší význam, a to nielen v snahe podporiť núdzové opatrenia, ale aj v záujme podpory financovania strednodobých až dlhodobých národných a európskych plánov obnovy prostredníctvom verejných investícií do infraštruktúry, vzdelávania, zdravotnej starostlivosti a sociálnej ochrany.

2.11. Makroekonomická politika je naďalej zásadná pre dosiahnutie udržateľného hospodárskeho rastu, ale v ročnej stratégii udržateľného rastu vypracovanej koncom minulého roka sa uznal znepokojivý výhľad rastu. Situácia sa teraz zhoršila v dôsledku pandémie COVID-19, preto sa opäť zdôrazňuje úloha vládnych príjmov a výdavkov, ako ju definuje fiškálna politika, ktorá je rovnako dôležitá ako menová politika. Návrat k úsporným opatreniam nie je alternatívou vzhľadom na predlžovanie dôsledkov postfinančnej krízy. Vyrovnaný rozpočet sa teraz aspoň v krátkodobom až strednodobom horizonte javí ako celkom nemožný pre väčšinu, ak nie všetky členské štáty. Cieľ makroekonomickej stability je napriek tomu kľúčom k hospodárskej obnove. To sa však nedá dosiahnuť, pokiaľ sa Pakt stability a rastu po pandémii COVID-19 nezreviduje nad rámec nedávnej dočasnej aktivácie všeobecnej únikovej doložky. Okrem toho by sa mali zrevidovať aj pravidlá štátnej pomoci, aby sa okrem iného podporili ekologické investície.

2.12. Proces európskeho semestra s konkurencieschopnou udržateľnosťou ako kľúčovou zložkou bude mať čoraz väčší význam ako citlivý monitor a ukazovateľ potrebných politických opatrení a reformných krokov. Vzhľadom na pandémiu COVID-19 a dôraz na oživenie hospodárstva však nemožno cieľ zabezpečenia makroekonomickeho rastu dosiahnuť bez sociálnej súdržnosti a udržateľnosti. Preto je dôležité poskytnúť v rámci semestra silnejší právny základ pre zapojenie subjektov občianskej spoločnosti ako rovnocenných partnerov. EHSV tiež zdôrazňuje, aký význam bude mať obdobie po pandémii COVID-19 pre EÚ. Celá relevantnosť EÚ pre ľudí závisí od účinnosti jej plánu obnovy a ročnej stratégie udržateľného rastu, ktorá sa v skutočnosti premieta do jej schopnosti zmysluplne zlepšovať životy bežných ľudí.

3. Reakcia EÚ na pandémiu COVID-19 a jej význam pre ročnú stratégiu udržateľného rastu

3.1. Kríza spôsobená pandémiou COVID-19 tvrdo zasiahla hospodárstvo EÚ aj svetové hospodárstvo. Vo viacerých členských štátoch teraz hrozí recesia, ktorá môže mať vážne dôsledky a spôsobiť nevídanú úroveň nezamestnanosti. Nevyhnutné opatrenia na zabránenie šíreniu nákazy viedli k významnému zníženiu ponuky a dopytu. Hospodárske činnosti v oblasti dopravy, maloobchodu, výroby, voľného času, pohostinských služieb, rekreácie, remesiel a kultúry boli tvrdo zasiahnuté. Je tiež zrejmé, že dôvera verejnosti v reakciu na ohrozenie zdravia v súvislosti s pandémiou COVID-19 má priame a okamžité hospodárske účinky.

3.2. Prerušená dodávateľského reťazca, ktoré majú vplyv na výrobný sektor, a klesajúce ceny komodít spolu s rastúcimi cenami zdravotnej starostlivosti a výrobkov IKT ešte viac prehĺbili hospodársky dosah pandémie COVID-19. Okrem toho bezprecedentná úroveň pôžičiek členských štátov na financovanie počiatočnej núdzovej reakcie na pandémiu obmedzila schopnosť fiškálnych stimulov v potrebnom rozsahu stabilizovať hospodárstvo a zvládnuť zdravotnú a humanitárnu krízu, ani nehovoriac o rýchlej obnove hospodárstva po prekonaní krízy.

3.3. Najviac sú zasiahnuté malé a stredné podniky⁽⁴⁾, samostatne zárobkovo činné osoby a zamestnanci s pracovnými zmluvami na nula hodín. Kríza dramaticky zmenila podnikateľské prostredie pre MSP a táto zmena má obrovský negatívny dosah na státisíce MSP v celej EÚ. Táto zmena ohrozuje aj dôležitú úlohu, ktorú MSP zohrávajú v našom každodennom živote MSP zabezpečujú sociálnu stabilitu na miestnej a regionálnej úrovni, kde sú pilierom hospodárskej činnosti spoločnosti. Sú ťažiskom európskeho modelu sociálneho zabezpečenia a ich vlastníkov a manažérov viac zaujíma strednodobý a dlhodobý rozvoj podniku a miestneho hospodárstva než krátkodobé zisky a výnosy⁽⁵⁾. Remeslá a MSP boli navyše vždy na čele kultúrneho rozvoja v celej Európe a zohrávajú dôležitú úlohu v úsilí podnikateľov udržať zmenu a ochraňovať dedičstvo, hodnoty a know-how. MSP sú teraz nevyhnutnejšie než kedykoľvek predtým pre život v centrách miest a zachovanie príťažlivosti vidieckych oblastí, keďže zabezpečujú každodenné potreby obyvateľov a zaručujú sociálnu stabilitu a súdržnosť.

3.4. Súčasná kríza sa dotýka všetkých rovnako, hrozí však, že sa v dôsledku nej potlačí pokrok dosiahnutý v oblasti rodovej rovnosti, prehĺbi feminizácia chudoby a zraniteľnosť voči násiliu a obmedzí rovnocenná účasť žien na trhu práce⁽⁶⁾. Hoci úplný dosah pandémie COVID-19 je príliš zložitý na to, aby sa dal určiť, možno povedať, že dôsledky tejto krízy môžu zvrátiť desaťročia pokroku v boji proti chudobe a prehĺbiť nerovnosti v rámci celej EÚ. Členské štáty by zároveň mohli byť nútené vyčleniť viac finančných a ľudských zdrojov, než plánovali, ak majú dosiahnuť stanovené ciele udržateľného rozvoja.

3.5. Zatváranie škôl a vysokých škôl malo celý rad nepriaznivých vplyvov na deti a mladých ľudí vrátane prerušeného vyučovania. To všetko mohlo mať dôsledky na rozvoj zručností, kariérne vyhliadky a potenciálne celoživotné príjmy. V úsilí o obnovu by sa malo preto podporovať aj širokopásmové pripojenie pre domácnosti s nízkym príjmom a poskytovanie počítačového hardvéru žiakom na vzdelávacie účely.

3.6. Pozitívne je, že digitálne technológie sa počas tejto krízy viac ako kedykoľvek predtým stali pozitívnym faktorom uľahčujúcim kontinuitu podnikania, online učenie sa a spájanie ľudí, pričom im zároveň pomáhajú udržiavať si dobré duševné zdravie. Nerovnosť prístupu k širokopásmovému pripojeniu a neprístupnosť IKT však bránia účinnej účasti na diaľku a prístupu k diaľanému vzdelávaniu.

3.7. Pre ročnú stratégiu udržateľného rastu na rok 2020 je relevantnejšie to, že kríza spôsobená pandemiou COVID-19 by mohla mať výrazný a negatívny vplyv na úsilie o udržateľný rast. Dlhodobé spomalenie hospodárstva by mohlo mať nepriaznivý vplyv na vykonávanie ročnej stratégie udržateľného rastu a termíny splnenia záväzkov týkajúcich sa Parížskej dohody o zmene klímy a cieľov udržateľného rozvoja. Tvrdá pravda je, že sme sa mohli na túto krízu lepšie pripraviť, keby členské štáty prijali pred krízou udržateľnejšie a hospodársky odolnejšie stratégie. Pandémia COVID-19 odhalila totiž skryté slabiny v hospodárstvach EÚ, najmä to, že sa priveľmi spoliehajú na prevažne procyklické hospodárske politiky a hospodárske odvetvia, ktoré sú mimoriadne zraniteľné voči vonkajším hospodárskym otrasom.

3.8. Na politickej úrovni táto kríza poukazuje na to, že potrebujeme politických lídrov schopných rozhodovať, ktorí veria v solidaritu, transparentnosť a spoluprácu. Toto nie je čas na vlastné záujmy, obviňovanie alebo politizáciu. Predovšetkým nemožno pripustiť, aby sa v čase krízy uvoľnilo uplatňovanie zásad právneho štátu. Všeobecne sa predpokladá, že právny štát je nevyhnutný pre hospodársky rast⁽⁷⁾, ale právny štát je zjavne viacrozmerým konceptom, ktorý zahŕňa rôzne samostatné zložky od bezpečnosti osôb a vlastníckych práv až po kontrolu vlády a kontrolu korupcie. To je podľa názoru EHSV zlučiteľné s hospodárskou udržateľnosťou, a teda s ročnou stratégiou udržateľného rastu.

3.9. Reakcia EÚ na pandemiou COVID-19 bola rozsiahla a zameraná na zmiernenie vplyvu krízy spôsobenej touto pandemiou. Tieto iniciatívy sú zhrnuté v nasledujúcej tabuľke č. 1.

⁽⁴⁾ ECCP, *European SMEs and the Impact of COVID-19* (Európske MSP a vplyv COVID-19), Európske fórum pre spoluprácu klastrov, 2020.

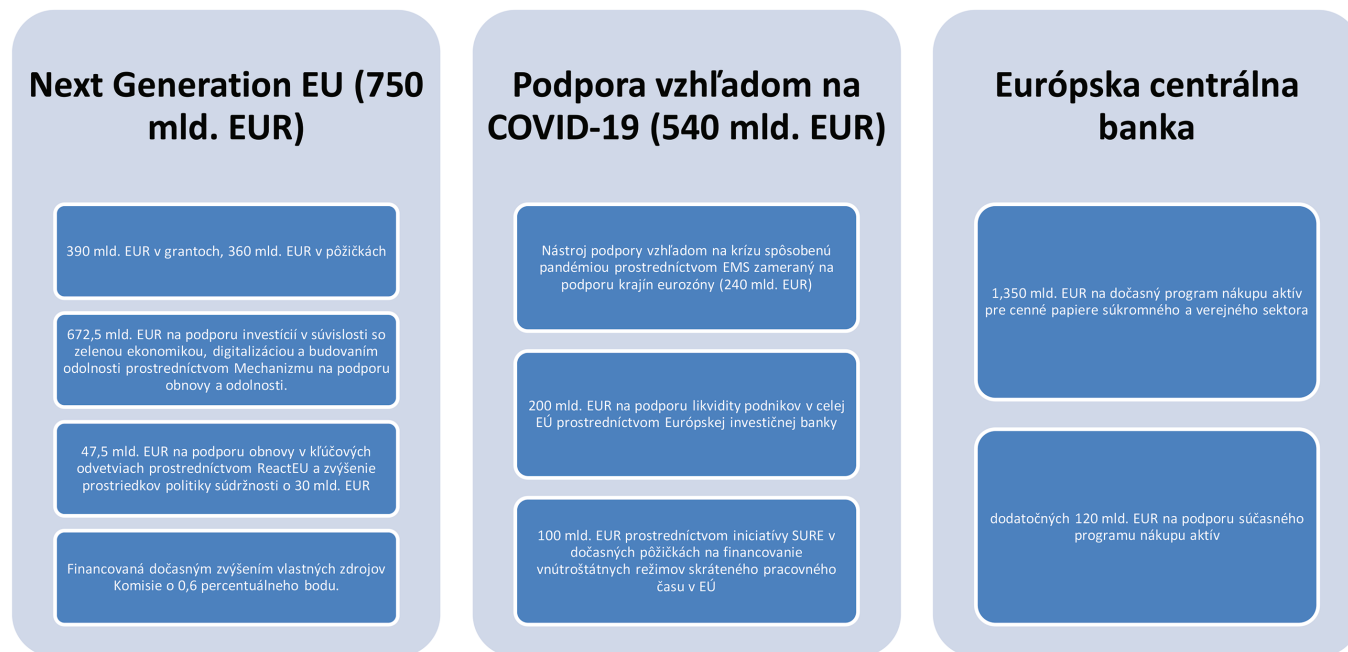
⁽⁵⁾ SMEunited, *Exit & Recovery Strategy – COVID-19 crisis: Proposals from SMEunited* (Stratégia ukončenia opatrení a obnovy – kríza COVID-19), Policy Paper, 2020.

⁽⁶⁾ 5. Pouliakas, K., & Branka, J, *EU Jobs at Highest Risk of COVID-19 Social Distancing: Will the Pandemic Exacerbate Labour Market Divide?* (Pracovné miesta v EÚ najviac ohrozené obmedzením sociálnych kontaktov počas pandémie COVID-19. Obmedzenie sociálnych kontaktov: zvýši pandémia nerovnosti na trhu práce?) Diskusný dokument IZA č. 13281, (2020).

⁽⁷⁾ Dam, K. W, *The law-growth nexus: The rule of law and economic development* (Súvislosť rastu a práva: právny štát a hospodársky rozvoj). Brookings Institution Press, 2007.

Tabuľka č. 1

Reakcia EÚ na pandémie COVID-19

3.10. Všetky uvedené skutočnosti výrazne podporia hospodársku obnovu EÚ. Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti (ďalej len „mechanizmus“) bude poskytovať rozsiahlu finančnú podporu na verejné investície a potrebné reformy, vďaka ktorým budú hospodárstva členských štátov odolnejšie a lepšie pripravené na budúcnosť. Pomôže členským štátom riešiť hospodárske a sociálne výzvy, ktorým čelia v období po kríze, a to v kľúčových oblastiach, ako je sociálna politika, zamestnanosť, zručnosti, vzdelávanie, výskum a inovácie a zdravie, ako aj pokiaľ ide o otázky súvisiace s podnikateľským prostredím vrátane verejnej správy a finančného sektora. Jednou z otázok, ktorými sa treba zaoberať, je však schopnosť jednotlivých členských štátov realizovať reformy a podporovať investície do infraštruktúry. Táto schopnosť je v každom štáte iná a možno bude potrebná koordinovaná reakcia na úrovni EÚ, aby sa zaistila účinnosť a efektívnosť investícií.

3.11. Zásadné však je, že nástroj okrem iného zabezpečí, aby sa investície zameriavali na výzvy a investičné potreby súvisiace s ekologickou a digitálnou transformáciou, čím sa zaisťujú udržateľná obnova v súlade s ročnou stratégiou udržateľného rastu. Investície do zelených a digitálnych technológií pomôžu zvýšiť energetickú efektívnosť v rôznych kľúčových odvetviach hospodárstva, ako aj vytvoriť pracovné miesta a zabezpečiť udržateľný rast. Mohlo by to poskytnúť EÚ výhodu prvenstva v globálnom úsilí o obnovu a pomôcť vybudovať odolnejšiu Úniu, ktorá bude vďaka diverzifikácii kľúčových dodávateľských reťazí menej závislá.

3.12. Úspech tohto nástroja bude do veľkej miery závisieť od identifikácie a prípravy potrebnej na nasmerovanie príslušných projektov v súlade s prioritami prezentovanými v európskom semestri. Takisto je nevyhnutné čo najviac zosúladiť hospodársku a sociálnu politiku s odporúčaniami, ktoré sa poskytujú v rámci procesu európskeho semestra. EHSV súhlasí s názorom, že plány podpory obnovy a odolnosti, ktoré sa majú v rámci mechanizmu financovať, sú neoddeliteľnou súčasťou procesu zameraného na realizáciu odporúčaní pre jednotlivé krajiny formulovaných v rámci európskeho semestra. Tieto nástroje preto zvýšia účinnosť procesu a podporia vykonávanie ročnej stratégie udržateľného rastu na rok 2020.

3.13. EHSV sa tiež domnieva, že tieto nástroje pomôžu posilniť potenciál rastu a hospodársku a sociálnu odolnosť príslušných členských štátov, a tým prispievajú k sociálnej súdržnosti. Okrem toho podporujú ekologickú a digitálnu transformáciu, ktorá je taká potrebná pre hospodársku udržateľnosť a odolnosť. EHSV znovu opakuje, že pri vývoji projektov, z ktorých majú úžitok komunity a hospodárstvo ako celok, majú dôležitú úlohu vlády. EHSV tiež víta zámer Komisie monitorovať celý proces, t. j. identifikáciu, vývoj a realizáciu oprávnených projektov, aby sa zabezpečilo, že bude prebiehať transparentne. EHSV sa však domnieva, že Komisia by mala zabezpečiť, aby transparentnosť zahŕňala aj zapojenie všetkých zainteresovaných strán do procesu.

3.14. V súlade s tým je rozhodujúce, aby boli finančné prostriedky v rámci plánu obnovy Next Generation EU spravodlivo rozdelené, prístupné a dostupné pre tých, ktorí ich najviac potrebujú, najmä pre MSP, v súlade s cieľmi stanovenými v ročnej stratégii udržateľného rastu. To znamená, že treba zabezpečiť, aby sa financovanie a podpora určené na tieto účely vyplácali prostredníctvom vhodných kanálov, ako sú národné rozvojové agentúry, keďže MSP sa obvykle financujú prostredníctvom bankového sektora⁽⁸⁾. Prístup k financovaniu je pre MSP mimoriadne dôležitý, pretože im poskytuje potrebnú likviditu tak počas núdzového stavu, ako aj vo fáze uvoľňovania krízových opatrení a obnovy, čo im umožňuje investovať do ďalšieho rozvoja so zreteľom na transformáciu digitálneho a ekologického hospodárstva. Tieto investície pomáhajú MSP účinne vyriešiť problém omeškaných platieb, a zabezpečujú im tak dostatočnú likviditu.

3.15. Vzhľadom na bezprecedentné výzvy, ktorým MSP musia čeliť, EHSV vyzýva Komisiu, aby aktualizovala stratégiu pre MSP s cieľom zohľadniť nové okolnosti, ktoré vznikli od vypuknutia pandémie COVID-19. EHSV takisto vyzýva, aby sa politika zameraná na MSP uplatňovala prostredníctvom viacúrovňového a viacstranného riadenia. Je nevyhnutné zosúladiť opatrenia a rozpočty jednotlivých úrovní správy – európskej, národnej, regionálnej a miestnej – a účinne zapojiť organizácie na podporu podnikania do rozhodovacieho procesu.

3.16. MSP budú potrebovať aj pomoc národných inšpektorátov pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci, ako aj externých služieb v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, aby mohli posúdiť nové riziko spojené s pandemiou COVID-19, správne uplatňovať požadované opatrenia a znížiť s nimi spojenú záťaž a náklady. Okrem toho budú MSP potrebovať pomoc so zabezpečením osobných ochranných prostriedkov pre zamestnancov na pracovisku. Transparentnosť a účinná komunikácia sú majú zásadný význam pre dodávateľov, subdodávateľov, ako aj pre zákazníkov.

4. Obnova EÚ a ročná stratégia udržateľného rastu

4.1. EHSV považuje plán Next Generation EU za vítaný a vhodne načasovaný. Je však zrejmé, že na to, aby sa mohol uplatňovať spoločne s riadnym všeobecným rozpočtom EÚ na roky 2021 – 2027, bude potrebné obrovské úsilie zo strany členských štátov aj Komisie. Čas je tu totiž veľmi podstatný. Akékoľvek neprimerané oneskorenia pri schvaľovaní a vykonávaní dohodnutých opatrení môžu narušiť hospodársku obnovu EÚ a plnenie cieľov ročnej stratégie udržateľného rastu a zároveň ohroziť živobytie a prosperitu tisícov pracovníkov a vlastníkov malých podnikov v celej Európe. Rovnako dôležité je, aby sa z dôvodu hospodárskych výziev alebo krátkodobej politickej výhodnosti nezmaril celkový cieľ plnenia cieľov ročnej stratégie udržateľného rastu. Pokiaľ ide o VFR na roky 2021 – 2027, výbor vyjadruje poľutovanie nad tým, že Rada znížila výšku pôvodného návrhu Komisie. Európsky parlament a EHSV – vo svojom stanovisku na tému *Viacročný finančný rámec na obdobie po roku 2020*⁽⁹⁾ – už návrh Komisie označili za neuspokojivý.

4.2. To znamená, že treba plynulo prejsť na model rastu, v ktorom sa neehospodárske a inkluzívne ciele považujú za rovnako dôležité ako hospodárske ciele. Je načase, aby EÚ bola ambicióznejšia a usilovala sa o dosiahnutie inkluzívnejšieho cieľa: uspokojiť potreby čo najväčšieho počtu občanov EÚ od bývania po zdravotnú starostlivosť a súčasne zachovať naše ekosystémy od stabilnej klímy a úrodnej pôdy až po zdravé oceány a ochrannú ozónovú vrstvu. Inými slovami, meranie hospodárskeho pokroku ako prostriedku umožňujúceho prechod z neudržateľného a neinkluzívneho rastu na udržateľnejší a inkluzívnejší model rastu.

4.3. EHSV sa tiež domnieva, že hospodárske problémy spôsobené krízou vedú k prehodnoteniu využívania zdrojov a krehkosti dodávok. EÚ musí zároveň posilniť postupy, ktoré zvyšujú odolnosť aj efektívnosť, ako sú obehové hospodárstvo, opatrenia v oblasti klímy a prípadne zvýšenie ambícií vnútroštátne stanovených príspevkov, t. j. plánovaného zníženia emisií skleníkových plynov.

4.4. V menovej únii, ako je eurozóna, sú mechanizmy koordinácie a účinného rozdeľovania rizika nevyhnutnou potrebou a mali by umožniť veľký fiškálny tlak, ktorý je dôveryhodný, a zároveň znížiť rozdiely v rámci menovej únie. Podľa názoru EHSV je to rozhodujúce z hľadiska hospodárskej obnovy a oživenia, ako aj z hľadiska podpory najzraniteľnejších skupín spoločnosti. Hoci na vytváranie pracovných miest a bohatstva v EÚ je potrebná obnova a oživenie, nevyhnutný je aj rozsiahly fiškálny stimul s cieľovými opatreniami zameranými na poskytovanie pomoci osobám, ktoré sú najviac zasiahnuté pandemiou COVID-19. Opatrenia môžu zahŕňať rôzne prostriedky na zachovanie prístupu k zdravotnej starostlivosti a základným životným podmienkam.

⁽⁸⁾ Bénassy-Quéré, A., Marimon, R., Pisani-Ferry, J., Reichlin, L., Schoenmaker, D., & di Mauro, B. W., 16 COVID-19: Europe needs a catastrophe relief plan (COVID-19: Európa potrebuje plán na zmierňovanie následkov katastrof). *Europe in the Time of Covid-19* (Európa v čase pandémie COVID-19), 2020, s. 103.

⁽⁹⁾ Ú. v. EÚ C 440, 6.12.2018, s. 106.

4.5. Uvedený fiškálny stimul by uľahčil revidovaný Pakt stability a rastu (PSR). V revidovanom PSR by sa mal klásať menší dôraz na odhad cyklicky upravených rozpočtových deficitov členských štátov. Namiesto toho by sa mal zamerať na monitorovanie rastu verejných výdavkov. Konkrétne by sa každá vláda zaviazala k výdavkom v súlade s výhľadom hospodárskeho rastu a očakávanými daňovými príjmami a v súlade so strednodobým cieľom dlhu. Členským štátom by sa tým poskytol väčší fiškálny priestor a viac priestoru pre vnútroštátne rozhodovanie (v partnerstve so zainteresovanými stranami) s cieľom zaviesť plány obnovy v období po pandémii COVID-19 s väčším dôrazom na úlohu vlády pri podpore hospodárskej obnovy. Zachovanie makroekonomickej stability je, samozrejme, predpokladom udržateľného a inkluzívneho hospodárskeho rastu. EHSV sa tiež domnieva, že cieľom makroekonomickej politiky je spravodlivo a vyvážené spojiť udržateľný hospodársky rast, ochranu životného prostredia a sociálny blahobyt. Konkrétne, keďže nezamestnanosť a nedostatočná zamestnanosť sú hlavnými príčinami chudoby, rozhodujúcou úlohou je udržať hospodárstvo čo najbližšie k plnej zamestnanosti.

4.6. Vo fáze obnovy a oživenia by sa mal postaviť sociálny aspekt na rovnakú úroveň ako ekonomický rozmer. Základom udržateľnej hospodárskej činnosti je úzke prepojenie medzi oboma týmito rozmermi. Hospodárska udržateľnosť vrátane kapitálových investícií je úzko spojená s ekologickým rozmerom, napríklad s hospodárnym využívaním zdrojov a energie, ale tiež so sociálnym rozmerom, v ktorom sa vytváranie a ochrana pracovných miest so spravodlivou mzdou a dobrými pracovnými podmienkami považujú za rovnako dôležité. EHSV sa tiež domnieva, že usmernenia EÚ pre zamestnanosť sa musia zaktualizovať s ohľadom na pandémiu COVID-19, pričom by sa malo vychádzať z hodnotenia dôsledkov pre trh práce.

4.7. Ako sa uvádza v bode 4.6, udržateľná hospodárska činnosť podporuje ekologický rozmer a na európsku zelenú dohodu sa dá pozeráť ako na príležitosť dosiahnuť hospodárske výhody (definované ako súkromné a sociálne) a vytvárať pracovné miesta. EHSV podporuje názor Komisie, že európska zelená dohoda by mala byť kľúčovým prvkom pri obnove a oživení, pričom by sa mal riešiť každý negatívny sociálny vplyv vyplývajúci z prechodu na udržateľnú hospodársku činnosť.

4.8. Rovnaký argument sa uplatňuje konkrétne v prípade digitalizácie, s dôrazom na efektívnosť, pričom sa minimalizujú všetky negatívne účinky spôsobené prechodom na digitalizáciu služieb. Pandémia COVID-19 poukázala na význam digitálnej transformácie pre zachovanie obchodných operácií. Treba urýchliť a rozšíriť podporu digitalizácie medzi MSP vo všetkých odvetviach a iniciatívy sa musia zamerať na prakticky orientovanú propagáciu a rozširovanie digitálnych obchodných postupov v MSP, ako aj na bezpečnosť informačných technológií a rozvoj digitálnych zručností. Okrem toho centrá digitálnych inovácií musia byť technologicky otvorené a usilovať sa o digitalizáciu miestnych MSP. Kľúčovú úlohu tu musí zohrať aj elektronická verejná správa, ktorá umožňuje využívať online administratívne postupy v snahe odstrániť prekážky a urýchliť procesy. Digitalizáciou, iniciatívami elektronickej verejnej správy a znížením byrokracie a regulačnej záťaže pre MSP by orgány verejnej správy vytvorili prístupnejšie digitálne prostredie pre podnikateľov.

4.9. Právny štát a najmä správa hospodárskych záležitostí zohrávajú kľúčovú úlohu pri dosahovaní udržateľného hospodárskeho rastu. Správa hospodárskych záležitostí je nevyhnutným prostriedkom na zabezpečenie sociálnej a hospodárskej rovnosti, ale na účely udržateľnosti si vyžaduje porozumenie a rešpektovanie názorov a pozícií rôznych záujmových skupín v spoločnosti, ako aj pokus o zmierenie týchto rozdielov. V tejto súvislosti je naliehavé prijať opatrenia na podporu rozšírenia členstva v odborových zväzoch a zapojenia kategórií pracovníkov, ktoré v súčasnosti nie sú zastúpené.

4.10. Vyššia produktivita je nevyhnutná na kompenzáciu demografických trendov a podporu konvergenencie smerom nahor v rámci krajín a regiónov, najmä tých krajín a regiónov v EÚ, ktoré potrebujú nadpriemerný rozvoj a produktivitu, aby dosiahli úroveň, ktorá pomôže zaisťiť udržateľný hospodársky rast. Ak má hospodárstvo aj v budúcnosti naďalej udržateľne rásť, je potrebné posilniť jeho rastovú kapacitu, ale len do takej miery, aby tento rast prinášal hospodárstvu, spoločnosti a jej občanom pridanú hodnotu. Vyššia produktivita je teda prostriedkom na dosiahnutie cieľa: týmto cieľom sú lepšie životné, environmentálne a pracovné podmienky zodpovedajúce zručnostiam a kvalifikáciám špecifickým pre dané zamestnanie. Preto treba ďalej rozvíjať stratégie na zlepšenie konkurencieschopnosti podnikov na domácich aj na celosvetových trhoch s aktívnym zapojením samotných pracovníkov v záujme podpory priaznivej klímy z hľadiska pracovnoprávných vzťahov.

4.11. Pandémia COVID-19 bola pre EÚ určujúcim momentom a história nebude posudzovať účinnosť našej reakcie na základe okamžitých opatrení zameraných na podporu jednotlivcov a domácností ovplyvnených hospodárskymi a sociálnymi účinkami opatrení na obmedzenie pohybu, ale podľa toho, do akej miery reakcia v strednodobou a dlhodobom horizonte povedie k obnove a oživeniu, čo má skutočný význam pre milióny občanov EÚ.

V Bruseli 29. októbra 2020

predsedníčka
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Christa SCHWENG
